

Ilmastopolitiikan pyöreä pöytä; 8. kokous

Aika: ma 3.5. klo 13.00-14.30

Paikka: Säätytalo, Helsinki /virtuaalokokous

Aihe: Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma (KAISU)

Osallistujat:

Krista Mikkonen, ympäristö- ja ilmastoministeri (puheenjohtaja)
Mika Lintilä, elinkeinoministeri
Sara Nyman, Allianssi ry
Jouni Keronen, Climate Leadership Coalition ry
Teppo Säkkinen, työ- ja elinkeinoministeriö
Terhi Lehtonen, ympäristöministeriö
Riikka Yliluoma, ympäristöministeriö
Tuomas Aslak Juuso, Saamelaiskäräjät
Salka Orivuori, Marttaliitto ry
Furman Eeva, Kestävyyspaneeli
Seppälä Jyri, Ilmastopaneeli
Pantsar Mari, Sitra
Marttila Juha, Maa- ja metsätaloustuottajien Keskusliitto MTK ry
Reina Timo, Suomen Kuntaliitto
Liisa Rohweder, WWF Suomi
Soimakallio Helena, Teknologiateollisuus ry
Sampo Seppänen, Suomen Yrittäjät ry
Häkämies Jyri, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Leskelä Jukka, Energiateollisuus ry
Jaatinen Timo, Metsäteollisuus ry
Maija Setälä, Turun yliopisto

Lamminmäki Riikka, ympäristöministeriö (viestintä)
Alatalo Heidi, ympäristöministeriö (pyöreä pöytä)
Muurman Jarmo, ympäristöministeriö (pyöreän pöydän pääsihteeri)

1. Kokouksen avaus

Pääministerin estyessä puheenjohtajana toiminut ministeri Mikkonen avasi pyöreän pöydän 8. kokouksen. Kokouksen aiheena oli keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma (KAISU), joka sisältää taakanjakosektorille kuuluvat ilmastotoimet. Kokouksessa keskityttiin erityisesti liikenteen, ruoan sekä rakennusten päästövähennyskeinoihin. Taakanjakosektorin kokonaisuus on tärkeä, kun tavoitteena on saavuttaa hiilineutraaliustavoite vuoteen 2035 mennessä.

Hallitus tarkasteli puoliväliriihessä ilmastotoimien kokonaisuutta ja jäljellä olevaa kuilua päästöjen ja 2035 hiilineutraaliustavoitteen välillä. Hallitus totesi, että ilmastotoimet ovat edenneet hyvin, mutta merkittävä määrä päästövähennystoimia on vielä tehtävä. Päätös- ja toimeenpanokuilu on selkeästi kaventunut ja se on nyt arviolta 11Mt. Tämä kuilu on tarkoitus kuroa umpeen ilmastosuunnitelmassa ja ilmasto- ja energiastrategiassa esitettävillä lisätoimilla. Hallitus linjasi, että tarvittavista toimista päätetään ensi syksyn budjettiriihessä

Ilmastosuunnitelman laatimisesta on säädetty ilmastolaissa ja se annetaan kerran vaalikaudessa. Valmistelua varten on asetettu virkamiestyöryhmä, jonka toimikausi päättyy kesäkuun lopussa. Valmistelun aikana on tehty laajaa sidosryhmäyhteistyötä, toteutettu useita kuulemisia ja järjestetty mm. avoimena verkkokyselynä toteutettu kansalaiskysely, joka tuotti 18 000 vastausta sekä kansalaisraati ilmastosuunnitelman valmistelua tukemaan.

Huomiona: Pyöreälle pöydälle on toimitettu etukäteen esitys asiantuntijoiden laatimista puheenvuoroista: 1) Liikenteen päästövähennykset; Heikki Liimatainen, Tampereen yliopisto, 2) Ruokajärjestelmän ja maatalouden päästövähennyskeinot; Teea Kortetmäki, Jyväskylän yliopisto sekä 3) Rakennusten vähähiilisyys; Terttu Vainio, VTT.

2. Pyöreän pöydän 7. kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen

Hyväksyttiin edellisen kokouksen pöytäkirja.

3. Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma; tavoite ja toimenpiteet

Työryhmän puheenjohtaja ympäristöneuvos Jarmo Muurman (YM) esitteli keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman keskeistä sisältöä sekä avasi päästöjä vähennyksien kokonaiskuvaa. Suomen ilmastopolitiikan kokonaisuus koostuu kolmesta sektorista: 1. päästökauppasektorista (sis. teollisuuden ja energiatuotannon päästöt), 2. taakanjakosektorista (ei-päästökauppaan sis. päästöt) sekä 3. maankäyttösektorista (sis. maa ja metsätalouden päästöt sekä nielut). EU:ssa on vastaavanlainen lainsäädäntöpohjainen jako sekä Pariisin ilmastopöytäkirja sekä kansainvälinen ilmastopolitiikka työskentelevät edellä mainittujen päästövähennyssektoreiden mukaisesti.

Suomen kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt olivat vuonna 2019 yhteensä 53,1 Mt, josta taakanjakosektorin päästöjen osuus 29,7 Mt ja päästökaupan osuus oli vastaavasti 23,4 Mt. Tilastokeskuksen vuoden 2020 ennakkotietojen mukaan kokonaispäästöt laskivat edellisestä vuodesta 4,8 Mt, mutta taakanjakosektorin leudosta talvesta ja liikennesuorituksen vähenemisestä huolimatta vain 1,1 Mt. Vuonna 2019 taakanjakosektorilla isoimmat päästöt muodostuivat liikennesektorilta noin 37 %, maataloudesta 22 % sekä rakennusten lämmityksestä noin 10 %.

Tällä hetkellä EU:ssa on menossa ilmasto- ja energialainsäädäntöuudistus ja komissio on luvannut antaa kesäkuun loppuun mennessä uudet ehdotukset. EU:ssa on hyväksytty vähintään 55% kokonaispäästövähennys, joka tullaan jakamaan uudessa EU:n ilmasto- ja energialainsäädännössä päästökaupan, taakanjakosektorin sekä maankäyttösektorin kesken. Suomen nykyinen taakanjakosektorin päästövähennystavoite – 39% tulee kiristymään, ja KAISUssa valmistelun lähtökohdaksi on otettu – 47%:n päästövähennystavoite vuodelle 2030 (verrattuna v. 2005). Päästövähennys on taakanjakosektorin osalta linjassa myös vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteen kanssa. Tavoite perustuu VTT:n laskelmiin nykyisin oletuksin Suomen osuudesta taakanjaossa, kun lähtökohtana on EU:n vähintään – 55 %:n nettopäästövähennystavoite.

Päästökehitysskenaario on, että nykytoimilla saavutetaan yhteensä 34,2 Mt (ml. päästökaupparektori) päästövähennys vuonna 2035, josta taakanjakosektorin osuus on 20,8 Mt. Jotta taakanjakosektorin oletettu päästövähennystavoite 2030 saavutettaisiin, päästöjä pitäisi vähentää 5 Mt ja edelleen jopa 3 Mt lisää vuoteen 2035 mennessä. Tämä tarkoittaa toimia kaikilla sektoreilla. Hallituksen tavoitteena on liikenteen puolittaminen vuoteen 2030 mennessä ja 2035 hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi liikennesektorilla tarvitaan päästöjen puolittamisen lisäksi vielä lisätoimia. Tavoitteisiin ei tulla pääsemään, ellei jakeluvelvoitetta nosteta reilusti (mahd. jopa 40 % asti) tai oteta käyttöön mallia, jossa hiilen hinta nousee. Maatalouden haasteena on, että päästöt nykytoimin ovat vähentymässä liian vähän. Päästövähennystarve olisi selkeästi suurempi, jotta EU:n ja Suomen hiilineutraaliustavoite saavutetaan. Turvepeltojen käyttö ja viljelymenetelmät on keskeinen kysymys, mm. metsien raivaus turvepeltoiksi tulisi saada loppumaan ja turvepeltojen käyttö tulisi vähentää esim. metsittämällä tai siirtyä kosteikkoviljelyyn. Myös lantaan kertynyt kaasu tulisi saada hyödynnettyä, jotta saadaan ehkäistyä typpioksidin- ja metaanipäästöjen syntyminen. Oleellista on myös ruokahävikki ja kasviperusteisiin proteiineihin siirtyminen, jotka ovat jo osana kansallista ruokaohjelmaa. Rakennusten lämmityksen osalta öljylämmityksen käytöstä irtautuminen on keskeistä. Tukiohjelma on jo öljylämmityksestä luopumiseksi olemassa, mutta tarvitaan myös muita tukikeinoja. Rakennusten osalta tulisi kaikki eri kiinteistötyypit käydä läpi ja katsoa mikä tukitoimi tai minkälaista energianeuvontaa tarvitaan, jotta tavoitteeseen päässään. Työkoneissa tulee myös toteuttaa toimia, erityisesti sähköistämisen edistämiseksi ja polttoöljyn jakeluvelvoitteen nostamiseksi.

4. KAISU-kansalaisraati ja raadin julkilausuma

Professori Maija Setälä (Turun yliopisto) esitteli KAISU-kansalaisraatiprosessia sekä raatilaisten tuottamaa julkilausumaa. Ilmastopolitiikan pyöreä pöytä tilasi yhteistyössä YMN kanssa palvelun kansalaisraadin tuottamiseksi Turun yliopistolta. Raati oli Suomessa ensimmäinen laatuaan, jossa raatilaiset arvioivat ilmatotoimien tehokkuutta ja reiluuutta. Arvioinnin kohteina olivat liikenne, asuminen ja ruoka.

Kansalaisraatiin osallistui 33 satunnaisotannan (Digi- ja väestötietoviraston tietokannasta) ja kiintiöinnin kautta raatiin kutsuttua suomalaista. Raadissa olivat edustettuina eri väestöryhmät iän, sukupuolen, asuinpaikan ja koulutustaustan suhteen. Raati kokoontui 22.4., 24.-25.4.

Tutkijoiden loppuraportti valmistuu 30.6. ja se julkaistaan VALTOssa ympäristöministeriön julkaisusarjassa. Lisätietoa kansalaisraadista sekä raadin laatima julkilausuma löytyvät: <https://sites.utu.fi/kansalaisraati/>. Raporttia ja kansalaisraadin

tuotoksia hyödynnetään KAISUn valmistelussa ja niitä käsitellään mm. Kaisu-virkamiestyöryhmässä.

5. Keskustelu

Puheenjohtaja avasi keskustelun. Keskustelussa nousi esille muun muassa seuraavia näkökohtia:

Yleisiä huomioita:

- Todettiin, että taakanjakosektorin päästöt ovat alentuneet hitaasti verrattuna muihin päästöihin. Hiilineutraalistavoitteen saavuttamiseksi tahdin tulee kiihtyä. Vastaavasti päästökauppa toimii ja ohjaa tehokkaasti (hiilidioksiditonin hinta nousut yli 50 euroon).
- Maatalouden päästövähennyksiä voi olla haastava saavuttaa ja tavoitteiden kanssa tulee kiire, jos riittäviä toimia ei käynnistetä pian.
- Uudet EU:n päätökset vuoden 2030 ilmasto- ja energiakehikosta tulee huomioida KAISU ilmastosuunnitelman valmistelussa sekä yleensä EU sääntely ja EU päätöksien aikajänne, jotta ei tehdä päällekkäisiä toimia. EU ulottuvuus on tärkeä ottaa jatkossa esille.
- Ilmastotoimien myötä kokonaisveroaste ei saisi nousta. Jos haittaverotus nousee, niin sitä tulisi myös kompensoida. Päästöjen verotuksen kiristyessä, tulisi muuta verotusta alentaa ja tarvittaessa kohdentaa lisätukia esim. syrjäseutujen pienituloisille.
- Hallitukselta toivotaan ennakoitavuutta ja varautuneisuutta.
- Kunnissa ja kaupungeissa tehdään paljon suunnittelutyötä, joiden aineksia voisi hyödyntää ja myös EU:n rahoitusinstrumenttien rooli toimien rahoittamisessa tulisi huomioida.

Vaikuttavimpia keinoja taakanjakosektorilla ovat mm:

- Keinot, jotka tekevät puhtaan valinnan helpoksi ja vähintään pidemmällä aikavälillä kannattavaksi. Olisi tärkeä identifioida myös toimet, joilla voidaan ajoissa muuttaa nykyistä väärää kehityssuuntaa, koska korjaaminen jälkikäteen tulee yhteiskunnalla kalliiksi.
- Koko taakanjakosektoria koskeva päästökauppa.
- Kiinteistöjen lämmitystapamuutoksiin liittyvät keinot/tuet öljylämmityksestä luopumiseksi sekä kotitalousvähennyksen laajentaminen.
- Liikenteen sähköistäminen ja latausinfra tuki.
- Kestävään ruokavalioon siirtyminen ja kannusteet maatalouden ilmastohyötyjä tuottaville toimille.
- Taloudelliset ohjauskeinot ovat tehokkaita ja keskeisiä ilmastopolitiikan ohjauskeinoja esim. liikennepolttoaineiden ja polttoöljyn verotus, työsuhdeautoverotus.
- Valtion tukien uudelleen kohdentaminen esim. maataloustuet, ilmastolle ja ympäristölle haitallisista tuista luopuminen.
- Oikea-aikainen ja kohdennettu informaatio-ohjaus kansalaisille ja yrityksille tärkeää.

Hyväksyttäviä toimia ovat mm:

- Toimet, jotka ovat kustannustehokkaita. Sitä tulisi katsoa laajasti huomioiden muita yhteiskunnallisia hyötyjä kuten terveys, turvallisuus ja luonto.
- Hyväksyttävää on, että saastuttaja maksaa.

- Kun yhteiskuntaa sähköistetään, tarvitaan paljon uusia luonnonvaroja. Sähköistämisen ympäristövaikutukset ja vaikutukset luontokatoon on huomioitava.
- Hyväksyttäviä ovat sellaiset toimet, jotka eivät heikennä kansalaisten, yritysten ja maatalojen taloudellista toimintaympäristöä, hyväksyttäviä ovat tuet ja kannustimet, jotka vastaavat tähän tarpeeseen.
- Yritysten osalta päästöjen hinnoittelussa tulisi ottaa huomioon kohtuullisen hintainen energian saanti ja tiettyjen toimialojen teknologiarajoitteen asettamat vähäiset mahdollisuudet siirtyä vähäpäästöisempään teknologiaan (esim. raskas liikenne).
- Julkinen rahoitus, sen vipuvaikutus ja muut hyödyt.
- Siirtymä on haasteellista ja helppoja ratkaisuja ei ole jäljellä. Joudutaan viestimään, että muutoksia on tehtävä, ei kompromissien vaan kompensatioiden kautta.

Oikeudenmukaisuuden eri näkökulmia:

- Osallisuus ja oikeudenmukaisuus kulkevat käsi kädessä. Sidosryhmien ja kansalaisten osallistamiseen ja viestimiseen tulisi panostaa. Kansalaisraati on yksi esimerkki yhteiskunnan dialogista, jota tarvitaan siirryttäessä hiilineutraaliin yhteiskuntaan.
- Poliitiikkatoimia tulisi koordinoida niin, että ne ovat kokonaisuudessaan oikeudenmukaisia sen sijaan, että tarkastellaan ja säädetään erillisistä poliitiikkatoimista.
- Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus tulee huomioida. Laskua ei saa jättää tuleville sukupolvien maksettavaksi. Tulisi keskustella ilmastonmuutoksen vaikutusten oikeudenmukaisuudesta niin sukupolvien sisällä kuin niiden välillä, unohtamatta globaalia näkökulmaa.
- Priorisoitava toimia, jotka edistävät laajasti kestävyystavoitteita (esim. luonnonvarojen käytön vähentämistä, terveys, hyvinvointi, talous). Kulutuksen kohtuullistamista olisi myös tarpeellista edistää.
- Oikeudenmukaiseen siirtymään sisältyy myös mm. se, millaista liikkumista on ylipäättään tarjolla ja käytettävissä ja kohtuullisella hinnalla.
- Keskustelu kulminoituu herkästi tulonjakovaikutuksiin. Tarvitaan yksityistaloudellisten kustannusvaikutusten lisäksi tietoa myös valtion panosten kustannuksista.

6. Muut ajankohtaiset asiat

Ei ollut muita asioita.

7. Seuraava kokous

Seuraava kokous on to 17.6. klo 10.30-12.00.

8. Kokouksen lopetus

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 14.30.

Jarmo Muurman, pääsihteeri

JAKELU: Ilmastopolitiikan pyöreän pöydän puheenjohtaja, varapuheenjohtajat, jäsenet ja pysyvät asiantuntijat